

האוניברסיטה העברית בירושלים

סילבוס

קריאה בספר הזוהר למתחילים - 14101

תאריך עדכון אחרון 14-09-2023

נקודות זכות באוניברסיטה העברית: 2

תואר: בוגר

היחידה האקדמית שאחראית על הקורס: מחשבת ישראל

השנה הראשונה בתואר בה ניתן ללמוד את הקורס: 0

סמסטר: סמסטר ב'

שפת ההוראה: עברית

קמפוס: הר הצופים

מורה אחראי על הקורס (רכז): ד"ר אבישי בר אשר

דוא"ל של המורה האחראי על הקורס: avishai.bar-asher@mail.huji.ac.il

שעות קבלה של רכז הקורס: בתיאום מראש

מורי הקורס:

תאור כללי של הקורס:

השיעור "קריאה בספר הזוהר למתחילים" מוקדש ל"ספר הזוהר", ספר הספרים של הקבלה, שהופיע בימי הביניים ונחשב עד ימינו ליצירה הקבלית הבולטת ביותר. הקורס נועד להכשיר את המשתתפים לקריאה עצמאית בסיסית בזוהר בעזרת שימוש בכלי עזר. במהלך השיעור נקרא (בארמית ובעברית) מבחר מתוך חלקיו השונים של ספר הזוהר, ונתוודע ללשונו המיוחדת, לשפת הסמלים שבו, לעולמו המדרשי והמיסטי וכן להיבטים ספרותיים. בהרצאות שבכיתה נלמד להכיר את הרקע לצמיחתו ולהופעתו של הזוהר בימי הביניים, ונתוודע לספרות המחקר הענפה שעוסקת בספרות הזוהר. נדון בקצרה בגלגוליו השונים של הזוהר במשך מאות שנים מעת הופעתו המסתורית ועד לראשית הפצתו בדפוס.

מטרות הקורס:

השיעור נועד להפגיש את המשתתפים עם ספר הזוהר, לשונו המיוחדת, שפת הסמלים שבו, עולמו המדרשי והמיסטי ועוד. הקורס נועד להכשיר את הלומדים לקראת קריאה עצמאית בסיסית בזוהר בעזרת שימוש בכלי עזר וכלים פרשניים; ולהציג בפני התלמידים תיאוריות שונות מן המחקר הטקסטואלי וההיסטורי של ספר הזוהר.

תוצרי למידה

בסיומו של קורס זה, סטודנטים יהיו מסוגלים:

בסיומו של קורס זה התלמידים יהיו מסוגלים לקרוא באופן בסיסי טקסט מספרות הזוהר, להבין את תכניו התיאוסופיים, לנתח את מאפייניו הספרותיים ולפענח את הסמלים והמיתוסים.

בנוסף, ידעו התלמידים לתאר נושאים וסוגיות מרכזיות בספרות הזוהר ולהסביר מושגי יסוד בחקר הזוהר והקבלה.

הקורס יקנה לתלמידים יכולות של ניתוח, פרשנות ובקורת הטקסט בכתב ובעל פה, ויכולת עבודה אישית ובקבוצות.

דרישות נוכחות (%) :
100

שיטת ההוראה בקורס: הרצאה, קריאה משותפת ודיון בכיתה

רשימת נושאים / תכנית הלימודים בקורס:

הלימוד יכלול קריאה בטקסטים שונים מספרות הזוהר, המייצגים את רבדיה השונים של ספרות זו ואת פניה המגוונים על היבטיהם התוכניים והספרותיים. דרך הקריאה נפגוש סוגיות מרכזיות בעולם הזוהר ובמחקרו.

חומר חובה לקריאה:

מקורות

תנ"ך

ספר הזהר, מהדורת ראובן מרגליות, א-ג, ירושלים תשט"ז-תשכ"ד.

זהר חדש, מהדורת ראובן מרגליות, ירושלים תשי"ג.

ספר הזהר של גרשם שלום (יוזעפאף תרל"ג), מהדורת פקסימיליה עם הערות בכתב ידו, א-ו, ירושלים תשנ"ב.

ספרות עזר

הלשון הארמית – מילונים:

1. M. Jastrow, A Dictionary of The Targumim, The Talmud Babli and Yerushalmi, and The Midrashic Literature PJ 5205 J3

2. M. Sokoloff, A Dictionary of Jewish Palestinian Aramaic of the Byzantine Period PJ 5255 S65

3. M. Sokoloff, A Dictionary of Jewish Babylonian Aramaic PJ 5305 S65

4. מילון ארמי-עברי לתלמוד בבלי, בעריכת עזרא ציון מלמד, ירושלים תשנ"ב 1992.

5. מ"צ קדרי, דקדוק הלשון הארמית של הזהר, ירושלים 1971.

תרגומים ופירושים:

1. ר' משה קורדואירו, ספר הזהר עם פירוש אור יקר, א-יז; כא-כג, ירושלים תשכ"ב-תשנ"ה.

2. ר' אברהם אזולאי, ספר אור החמה, בני ברק תשל"ג.

3. ר' שמעון אבן לביא, ספר כתם פז: פירוש להזהר הקדוש, ירושלים תשמ"א.

4. י"ל אשלג, ספר הזהר עם פרוש הסולם, א-כב, ירושלים תש"ה-תשי"ח.

5. י' אדרי, ספר הזהר הקדוש עם לשון הקדש [מהדורת יריד הספרים], א-ט, ירושלים תשנ"ד.

6. י"א בר לב, ספר הזהר עם ביאור ידיד נפש, פתח תקווה תשנ"ב-תשנ"ז.

7. ד' פריש, ספר מתוק מדבש: פירוש הזהר בדרך קל וקצר, מלוקט ממפרשי הזהר, ירושלים תשמ"ו – תש"ן.

8. Le Zohar: traduction, annotation et avant-propos par Charles Mopsik, 4. Vol., Lagrasse 1981-2000

9. The Zohar: Pritzker Edition, Translation and Commentary by D. Matt (& N. Wolski & Joel Hecker), I-XII, Stanford 2014-2017

מבחר מספרות המחקר (קריאת חובה):

1. תשבי, ישעיה. משנת הזהר: גופי מאמרי הזהר מסודרים לפי העניינים ומתורגמים עברית [בצירוף ביאורים, מבואות וחילופי נוסחאות], א-ב (כרך א בשיתוף פ' לחובר), ירושלים: מוסד ביאליק, תש"ט תשכ"א. T55 A52 525 BM

כרך א: מבוא: ספר הזהר וחקר הזהר – עמ' 17-115; אין-סוף ועולם האצילות – עמ' צה-קיז;

ספירות – עמ' קלא-קסא; שכינה – עמ' ריט-רלא; שפע והנהגה – עמ' רסה-רע; כוחות הטומאה – עמ' רפה-שז; פעולות סטרא-אחרא – עמ' שמא-שמג;

כרך ב: נפש רוח ונשמה – עמ' ג-לא; גוף ונשמה – עמ' סט-צג; תורה – עמ' שסג-שצח; שבת ומועדים – עמ' תפא-תקלב.

[* מצוי גם בתרגום לאנגלית: Oxford, Texts of Anthology An :Zohar the of Wisdom The 1989]

2. G. Scholem, Major Trends in Jewish Mysticism³, New York 1954, 5th-6th Lectures, pp. 156-243

- [* מצוי גם בתרגום עברית: גרשם שלום: זרמים ראשיים במיסטיקה היהודית, תל אביב 2016].
2. ליבס, יהודה. 'הזוהר כרנסנס', דעת, 46 (תשס"א), עמ' 5-11.
 3. ליבס, יהודה. 'כיצד נתחבר ספר הזוהר', בתוך: ספר הזוהר ודורו, דברי הכנס הבין לאומי השלישי לתולדות המיסטיקה היהודית, מחקרי ירושלים במחשבת ישראל, ח (תשמ"ט), עמ' 1-72.
 4. הוס, בועז. 'כזוהר הרקיע, פרקים בהתקבלות הזוהר ובהבניית ערכו הסמלי, ירושלים תשס"ח, פרק שני: 'הספר הקדמון אשר חבר רשב"י' - הופעת האידאה של ספר הזוהר, עמ' 43-83.
 5. אברמס, דניאל. "זוהר, ספר ו'ספר הזוהר': לתולדות ההנחות והציפיות של המקובלים והחוקרים', קבלה, יב (תשס"ד), עמ' 201-232 [נוסח מורחב באנגלית: D. Abrams, *Manuscripts Textual and Textual Theory*, Jerusalem and Los Angeles 2013, Chapter 4: The Invention of the Zohar as a Book, pp. 224-438].
 6. מרוז, רונית. 'מחרוזת הסיפורים "חיי רשב"י" והשכבה האפית בזוהר', בתוך: הסיפור הזוהרי, ירושלים תשע"ז, א, עמ' 63-96.

חומר לקריאה נוספת:

- אורון, מיכל. 'צוהר לסיפורי הזוהר: עיונים בדרכי הדרוש והסיפור בספר הזוהר, לוס אנג'לס תשע"ג. אידל, משה. קבלה - היבטים חדשים, תל אביב 1993, עמ' 213-245.
- אידל, משה, שלמויות בולעות: קבלה ופרשנות, תל אביב תשע"ב 2012.
- אסולין, שפרה. 'המדרש הנעלם לבראשית בין עברית לארמית', בתוך: 'וזאת ליהודה, קובץ מאמרים המוקדש לחברנו, פרופ' יהודה ליבס לרגל יום הולדתו השישים וחמישה, בעריכת י. גארב, ר. מרוז ומ. ניהוף, ירושלים 2012.
- בר-אשר, אבישי. 'קבלה ומנהג: תשובות הגאונים ומדרשות ה"קדמונים" בפולמוס המנהגים ב"זוהר" ובסביבתו הספרותית', תרביץ, פד (תשע"ו), עמ' 195-263.
- גארב, יהונתן. הופעותיו של הכוח במיסטיקה היהודית מספרות חז"ל עד קבלת צפת, ירושלים תשס"ה, עמ' 122-141.
- גולדרייך, עמוס. שם הכותב וכתיבה אוטומטית בספרות הזוהר ובמודרניזם, לוס אנג'לס תש"ע.
- הוס, בועז. 'כזוהר הרקיע: פרקים בתולדות התקבלות הזוהר ובהבניית ערכו הסמלי, ירושלים תשס"ח. עודד ישראלי, פתחי היכל: עיוני אגדה ומדרש בספר הזוהר, ירושלים תשע"ג.
- הלנר-אשד, מלילה. ונהר יצא מעדן: על שפת החוויה המיסטית בזוהר, תל-אביב תשס"ה.
- ליבס, יהודה. 'זוהר וארוס', אלפיים 9, תשנ"ד, עמ' 67-86.
- ליבס, יהודה. 'המשיח של הזוהר - לדמותו המשיחית של ר' שמעון בר יוחאי', בתוך: ש' ראם (עורך), הרעיון המשיחי בישראל: יום עיון לרגל מלאת שמונים שנה לגרשם שלום, האקדמיה הלאומית הישראלית למדעים, ירושלים תשמ"ב.
- ליבס, יהודה. 'Dei Natura de' - על המיתוס היהודי וגלגולו', משואות: מחקרים בספרות הקבלה ובמחשבת ישראל מוקדשים לזכרו של פרופ' אפרים גוטליב ז"ל, בעריכת מ' אורון וע' גולדרייך, ירושלים תשנ"ד, עמ' 243-295.
- מט, דניאל. 'מתניתא דילן - טכניקה של חידוש בספר הזוהר', מחקרי ירושלים במחשבת ישראל, ח [ספר הזוהר ודורו - דברי הכנס הבינלאומי השלישי לתולדות המיסטיקה היהודית], (תשמ"ט), עמ' 123-145.
- מרוז, רונית. "ואני לא הייתי שם?!" קובלנותיו של רשב"י על פי סיפור זוהרי בלתי. 193- ידוע', תרביץ, עא (תשס"ב), עמ' 163.
- מרוז, רונית (עורכת). חידושי זוהר: מחקרים חדשים בספרות הזוהר, תעודה: קובץ מחקרים, כא-כב, אוניברסיטת תל אביב תשס"ז.
- פדיה, חביבה. המראה והדבור, עיון בטבע החוויה הדתית במסתורין היהודי, לוס אנג'לס 2000, עמ' 5-29.

שלום, גרשם. פרקי יסוד בהבנת הקבלה וסמליה, ירושלים תשמ"א, עמ' 86 - 112 (קבלה ומיתוס), 259-307 (השכינה).

תא שמע, ישראל מ'. הנגלה שבנסתר: לחקר שקיעי ההלכה בספר הזוהר: נוסח מורחב, תל אביב 2001, עמ' ??-??.

Abrams, Daniel. 'The "Zohar" as Palimpsest: Dismantling the Literary [אברמס] of Hermeneutics the of Turn the and Classic Kabbalistic a of Constructs כפלימפסט Textual Archeology', Kabbalah, 29 (2013), pp 7-60 Giller, Pinchas. Reading the Zohar: The Sacred Text of the Kabbalah, Oxford 2001
Green A. A Guide to the Zohar, Stanford University Press, 2004
Wolfson E. Luminous Darkness: Imaginal Gleanings from Zoharic Literature, Oxford 2007.

Elliot R. Wolfson, Through a Speculum that Shines: Vision and Imagination in Medieval Jewish Mysticism, Princeton 1994

מרכיבי הציון הסופי :

מבחן מסכם בכתב/בחינה בעל פה 100 %

מידע נוסף / הערות:

אין